

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ II

Gümrü antlaşmasının önemi:

- Bu antlaşma TBMM'nin imzaladığı **ilk siyasi antlaşmadır**.
- Türkler uzun yıllardan beri ilk defa bir antlaşmayı galip devlet olarak imzalamıştır.
- Türk tarihinde **ilk defa kendi kurucu ögesinin adını**, uluslararası bir antlaşmaya koydurmuştur.
- Ermenistan TBMM'yi resmen tanımıştır.
- Doğu vilayetlerimizin güvenliği sağlanmıştır.
- Bu antlaşmadan sonra doğudaki birliklerimizin bir kısmı Batı Cephesi'ne nakledilmiştir.
- Millî Mücadele'de Doğu Cephesi başarıyla kapanmıştır.
- Bu netice Yeni Türk Devlet'inin **ilk zaferi** olmuştur.
- TBMM'nin saygınlığı artmıştır.
- Ermenilerin büyük Ermenistan hayali bu antlaşmayla sona ermiştir

I. İnönü Savaşı (6-10 Ocak 1921): I. İnönü Savaşı küçük çaplı bir savunma savaşı olmasına rağmen Türk tarihi açısından çok önemli sonuçlar doğurmuştur. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

- **Düzenli ordumuz ilk sınavını** başarıyla vermiştir. • Halkın düzenli orduya ve TBMM'ye güveni artmıştır. • Kuva-yı Milliye sona ermiştir. • Bu zaferle milletin birlik ve beraberlik duyguları artmıştır. • Halkın kurtuluş umutları artmıştır. • Ülkede iç güvenlik sağlanmış, kanun hâkimiyeti temin edilmiştir. • Albay İsmet Bey, bu başarısından dolayı mirlivalığa (tuğgeneral) yükseltilmiştir. Bu savaştan sonra İtilaf Devletleri, Londra'da bir konferans düzenleyerek Sevr Antlaşması'ndan taviz verebileceklerini göstermişler ve bu konferansa TBMM'yi de çağırılmışlardır

II. İnönü Savaşı (23 Mart-31 Mart 1921): TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa, Batı Cephesi komutanı İsmet Paşa'ya gönderdiği telgrafta; "Bütün dünya tarihinde, sizin İnönü savaşlarında yüklendiğiniz görev kadar ağır bir görev almış kumandan azdır... Siz orada yalnız düşmanı değil milletin makûs (ters giden) talihini de yendiniz. İşgal altındaki topraklarımızla beraber tüm yurt başarınızı kutluyor." diyerek kendisini tebrik etmiştir. Bu savaşın sonuçlarına gelince;

- Bu zafer yurttta büyük yankılar uyandırdı. Halkın Türk ordusuna ve kurtuluşa olan güveni artmıştır. • TBMM'nin morali yükselmiş, Meclis içerisindeki Mustafa Kemal Paşa muhaliflerinin geçici de olsa susmalarına sebep olmuştur. • İtilaf Devletleri arasındaki görüş ayrılıkları su yüzüne çıkmıştır. • II. İnönü zaferinin hemen ardından İtalya işgal ettiği bölgeleri boşaltmaya başlamıştır. • Fransa, bu zafer sonrası Ankara ile anlaşma yolları aramıştır. • Bu zaferden sonra İngiltere'nin Yunanlılara olan güveni daha da sarsılmıştır

Sakarya zaferinin önemi:

- Türk ordusunun 1683 Viyana *Kuşatması'ndan sonra başlayan geri çekilişi, bu savaştan sonra taarruz aşamasına geçişi* sağlamıştır. • Batı ülkelerinin Yunanlılara olan güveni sarsılmıştır. • Yunan ordusunun gücü kırılmış, üstünlük Türk ordusuna geçmiştir. • Büyük taarruz için zaman ve zemin hazırlamıştır. • Bu zaferle Türk milletinin ve ordumuzun morali yükselmiş, milletimizin orduya ve Mustafa Kemal Paşa'ya olan güveni artmış, hâkim gücün Ankara yönetimi olduğu anlaşılmıştır. • Bu savaştan sonra dış politikada olumlu gelişmeler kendini göstermiş, Kafkas Cumhuriyetleri (Gürcistan-Ermenistan ve Azerbaycan) ile 13 Ekim 1921'de Kars Antlaşması, Fransızlarla 20 Ekim 1921'de Ankara Antlaşması, 2 Ocak 1922'de Ukrayna ile de bir dostluk antlaşması imzalanmıştır. • İtalyanlar ise artık Anadolu'da tutunamayacaklarını anlayıp 1921'in sonuna kadar işgal ettikleri yerleri boşaltmışlardır. • Bu zaferden sonra imzalanan önemli antlaşmalardan biri de 23 Ekim 1921'de gerçekleşmiş, Malta'da bulunan Türk esirleri ile Anadolu'da tutuklu bulunan İngilizlerin değişimi sağlanmıştır. Böylece İngiltere de Ankara Hükümeti'ni tanımıştır. • Bu büyük başarıdan dolayı TBMM, 19 Eylül 1921 tarihinde Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'ya kanunla *Gazi unvanı ve Mareşal (Müşir)* rütbesi vermiştir.

Sınav öncesinde son tekrar için hazırladığımız bu Gümüş Not;

Altın Notlar ve Altın Sorular'dan hazırlık yapan öğrencilerimizin anlayacağı şekilde kısaltılarak hazırlanmıştır.

www.akademiaof.com

Lozan Antlaşması ile çözülemeyen sorunlar: • Irak sınırı ve Musul Meselesi • Osmanlı Devleti'nin Fransızlara Olan Borçları Lozan'da tam istediğimiz şekilde çözülemeyen konular: • Boğazlar Meselesi • Hatay Meselesi • Adalar Meselesi • Patrikhane Meselesi

Saltanatın kaldırılmasıyla şu sonuçlar ortaya çıkmıştır: • Altı asırdan fazla hüküm süren Osmanlı Devleti resmen sona erdi. • Halifeliğin siyasal gücü ortadan kalkınca laiklik adına yeni bir süreç başladı. • Alınan bu kararlar cumhuriyete giden yol açılmış oldu. • İstanbul-Ankara Hükümetleri arasında var olan çekişmeler sona erdi. • Lozan Konferansı'nda Ankara Hükümeti daha rahat hareket alanı buldu. • Milli egemenlik yolunda en önemli adım atılmış oldu.

Ankara'nın başkent olmasında şu özellikleri etkili olmuştur: • Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti'nin 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmesiyle bütün işlerin burada yürütülmüş olması, • Coğrafi konumu nedeniyle işgal edilmesi zor ve güvenli bir yer olması, • İstanbul'un jeopolitik konumunun bir sonucu olarak tarih boyunca işgallere açık bir durumda olması, • Ulaşım imkânlarının iyi olması, • Osmanlı Devleti'nin başkenti olmasından dolayı siyaseten İstanbul'a olan mesafeli duruş, • Konumu sebebiyle inkılapların ve ülke yönetiminin daha kolay yürütüleceğine olan inanç.

Cumhuriyet'in ilanını hızlandıran sebepler şunlardır: • Meclis'in açılmasından itibaren vurgulanan millî egemenlik kavramının hayata geçirilmek istenmesi, • Saltanatın kaldırılmasıyla ortaya çıkan devlet başkanlığı ve rejim gibi önemli belirsizliklerin yarattığı tartışmalar, • Meclis Hükümeti Sistemi'nin yarattığı sorunlar, • Yaşanan hükümet bunalımları, • Muhaliflerin eski sistemin yaşaması için gösterdiği çabalar, • Demokratik ve çağdaş bir devlet olma isteği. Cumhuriyetin ilanından hemen sonra devlet başkanlığı belirsizliğini de ortadan kaldırmak için Mustafa Kemal Paşa aday gösterilmiş ve aynı gece 158 azanın oyuyla Mustafa Kemal Paşa, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olmuştur. İsmet Paşa ise yeni hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir.

Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924): Halifeliğin kaldırılmasını gerekli kılan sebepleri de şöyle sıralamak mümkündür: • Saltanatın kaldırılması, cumhuriyetin ilanı gibi siyasal inkılapların ardından halifelik makamının değerini yitirmesi, • Cumhurbaşkanlığı makamı yanında hilafet makamının varlığını sürdürmesi gibi çelişkilerin ortadan kaldırılmak istenmesi, • Son Halife Abdülmecit Efendi'nin padişah gibi tavırlar içine girmesi, • Halifelik makamının laik devlet düzenine geçişte önemli bir engel görülmesi, • Halifelik makamının asıl işlevi olan Müslümanlar arasında birlik kurabilme özelliğini kaybetmesi, • Rejim karşıtlarının halifelik makamına sığınmaları ve siyasi haklar elde etme çabaları, • Özellikle Hintli Müslümanların hilafet makamını destekler mahiyetteki mektuplarının devletin içişlerine müdahale olarak görülmesi, • Düşünülen inkılaplar önünde engel olarak görülmesi.

Şeyh Said İsyanı'nın Ortaya Çıkması: Şeyh Said tarafından 13 Şubat 1925'te Diyarbakır'ın Ergani ilçesine bağlı Eğil Bucağı'nın Piran Köyü'nde başlatılan isyan, kısa süre içerisinde doğu illerimizin büyük bir bölümünü etkisi altına almıştır. Halkın bir bölümü dinî güdülerden hareketle şeriat ve hilafetin geri geleceği düşüncesiyle isyana katılırken, isyanın lider kadrosunun amacı ise bağımsız bir Kürdistan Devleti kurmaktır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın önce Doğu Anadolu'daki şubeleri kapatılmış, daha sonrada partinin tamamen kapatılmasına karar verilmiştir. Bu isyanının sonuçlarına gelince;

• Ülkede huzur ve güven bir müddet için sarsılmıştır. • Savaştan yeni çıkan ordumuz bu isyanla uğraştığı için, Musul ve Kerkük'ü askerî yollardan alma imkânı kalmamıştır. • Musul davası İngiltere'nin istediği gibi çözümlenmiştir. • Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçiş kesintiye uğramıştır.

Anayasanın fonksiyonları ve içeriği ise şunlardan ibarettir: • Devletin bütünlüğünü sağlamak, • Devlet için devamlı bir temel düzen oluşturmak, • Devlet erkinin (egemenliğin) kullanılmasını meşru kılmak, • Devlet erkini hukuksal bakımdan sınırlamak, denetlenebilir kılmak, • Vatandaşların özgürlük ve eşitliğini güvence altına almak. Türk demokrasi tarihinde 1921 tarihli anayasa **en yumuşak**, 1982 tarihli anayasa ise **en sert olanıdır**. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nde dört anayasa vardır. Bunlar; 1921, 1924, 1961, 1982 anayasalarıdır

TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU (3 Mart 1924-Kanun No: 430): Milli Eğitim Bakanı Vasıf (Çınar) Bey ve elli arkadaşı tarafından Tevhid-i Tedrisat (Eğitim ve Öğretimin Birleştirilmesi) hakkında bir önerge hazırlanarak TBMM'ye sunuldu. Önerge, 3 Mart 1924'te 430 sayılı kararla Meclis Genel Kurulu'nda kabul edilerek kanunlaştı.

•Ülkedeki bütün eğitim ve öğretim kurumları tek çatı altında toplanmıştır. •Hepsi Maarif Vekâleti'ne (Milli Eğitim Bakanlığı) bağlanmıştır. •Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti'ne veya özel vakıflara bağlı medrese ve okullar, bütçeleriyle birlikte Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. •Ülkede bulunan yabancı ve azınlık okullarının dinî ve siyasî faaliyetleri engellenmiştir. •Bu kanun sayesinde eğitimde laiklik ve millilik ilkesine doğru önemli bir adım atılmıştır.

Bu alanda yapılan **ilk değişiklik** Osmanlı Devleti'nde de kullanılmakta olan Hicrî ve Rumî Takvimlerin yerine 26 Aralık 1925'te çıkarılan bir kanunla milletler arası takvim olan Miladi Takvim'in kabul edilmesiydi. Miladi Takvim, **1 Ocak 1926'dan** itibaren kullanılmaya başlandı. Ayrıca aynı kanunla "alaturka" denilen ve yaz kış güneşin batışını saat 12 olarak kabul eden saat sistemi yerine günün 24 saate taksimini esas alan düzenlemeye gidilmiştir. Hicrî Takvim: Hazreti Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicret ettiği 622 yılı başlangıç olarak kabul edilmiş ve yıl olarak da ay yılı kullanılmıştır. Ayların isimleri Arapça olup bir yıl 354 gün olarak kabul edilmiştir. Bu takvim Hz. Ömer devrinden itibaren İslam dünyasında kullanılmaya başlanmıştır.

Rumî Takvim: Osmanlı Devleti'nde I. Mahmut Dönemi'nde düşünülüp Hicri 1205-Miladî 1790 yılından itibaren seneyi maliye adıyla malî işlerde, hicret tarihinden başlayan; fakat güneş yılı esasına dayanan Rumî Takvim adıyla yeni bir takvim kullanılmıştır. Rumi Takvim ile Miladî Takvim arasında **584 yıllık** bir zaman farkı vardır. Rumî Takvim' de birinci ay mart ayı olduğundan yılbaşı da mart ayı kabul edilmişti. Bu durum yılbaşını ocak ayı olarak kabul eden Batı ülkeleriyle problemlere yol açtığından, Osmanlı Hükûmeti 1334 (1918) tarihinden itibaren çıkardığı bir genelge ile ocak başlangıcını yılbaşı olarak kabul etmiştir. Daha ziyade resmî işlerde kullanılırdı.

20 Mayıs 1928'de ise Arap rakamları terk edilerek, bugün kullandığımız milletlerarası rakamlar kabul edilmiştir.

26 Mart 1931'de çıkarılan bir kanunla da eski ağırlık ve uzunluk ölçüleri arşın, endaze, okka, dirhem, çeki, kile gibi hem belirli olmayan hem de bölgelere göre değişen eski ağırlık ve uzunluk ölçü birimleri kaldırılarak, yerine bütün dünyanın yaygın olarak kullandığı metre ve kilogram gibi uluslararası ölçü ve tartılar getirilmiştir.

1 Haziran 1935'te çıkarılan kanun ile *hafta tatili cumadan pazara* alınmıştır

KADIN HAKLARI KONUSUNDAKİ GELİŞMELER: 3 Nisan 1930 tarihinde çıkarılan Belediye Kanunu ile Belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını elde ederken, 26 Ekim 1933'te de muhtarlık seçimleri için aynı hakları elde etmişlerdir. Son olarak 5 Aralık 1934'te yapılan anayasa değişikliği ile de milletvekili seçme ve seçilme hakkına kavuşmuşlardır.